

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK XIX.

ČÍSLO 5.

K V Ě T E N 1938.

ČÁST VŠEOBECNÁ

Redaktor: Plukovník gšt. František Pohunek.

Brig. generál Jiří Birula:

Vyšší velitel, jeho osobnost a poslání.

I.

Poválečný vývoj materiálu a techniky a tím i vývoj moderního použití vojsk v poli neobyčejně zkomplikoval velení v moderním boji. Vyžaduje zejména od vyšších velitelů tak obsáhlých a různorodých vědomostí, takových rozumových vlastností, charakteru, energie, předvídavosti, vůle a hlavně duševní odolnosti, že se otázka hodnoty velitelského sboru a hlavně vyšších velitelů stává se zřetelem na jejich velkou odpovědnost otázkou nikoli vnitřní, armádní, nýbrž otázkou celostátní a celonárodní.

Armáda automatických zbraní, nejmodernějších strojů, pancířů a motorů, pohybujících se jak na zemi, tak i ve vzduchu, dá se ovládat a vést těžce, mnohem těže než staré armády, v nichž dosti často rozhodovalo svalstvo, puška a bodák. Tato skutečnost vyžaduje neustálého přezkoumávání otázek nejen organizačního, taktického a operativního charakteru, ale i otázek delikátnějších a především methodické přípravy moderního vyššího velitele k budoucí válce.

Může vyšší velitel současně obsáhnout v sobě vše to, co se theoreticky zdá naprosto nezbytným? Může se stát do té míry všestranným, aby vyhovoval jak odborně vojenskou hodnotou, tak i znalostmi z různých oborů, spojených s problémy budoucí války (národohospodářství, průmysl, politika, sociologie a p.)? Je to vysoce důležitý problém, který zajímá téměř všechny moderní armády.

Jistý směr ve francouzské armádě řeší tento problém ve smyslu specialisace velitelského sboru. Nespokojuje se specialisací vertikální, t. j. podle druhu zbraní, nýbrž jde odvážně dále a hlásá nezbytnost specialisace horizontální, t. j. podle velitelského stupně. Tvrdí se, že ne každý velitelský stupeň vyžaduje od velitele stejné vlastnosti. Výtečný velitel setniny může se postupem času ukázat naprosto neschopným velitelem divise; špatný plukovník, který zápasil s potížemi ve velení pluku, může být vynikajícím generálem. Kvalifikace, která se vyžaduje od velitele vyššího, má jiný charakter než u velitele nižšího: od prvního se vyžaduje hlavně rozhled a velkorysost koncepce, u druhého se klade důraz na detaily provedení.

Ve francouzské zatímni instrukci z r. 1924 jsou tyto myšlenky ještě více precizovány. Uvádí se, že posláním vyššího velitele záleží v tom, aby si promyslel, připravil a řídil operace v rozsahu svého úkolu; tento rozsah však není pro velitele všech stupňů stejný. Na nejvyšších velitelských stupních je nejdůležitější první a druhý požadavek, kdežto třetí (t. j. řízení operace) je pro ně věci podružnou. Dříve, dokud i tito velitelé musili promyslet, připravit a osobně i řídit boje, bylo tomu ovšem jinak; za nynějších poměrů nemůže být řízení boje jejich hlavním úkolem.

Aby myšlenka o specialisaci vynikla ještě zřetelněji, konkretisujeme některé hlavní pojmy, jako operace, bitvu a boj:

1. Operace záleží v kombinaci a koordinaci činností různých armád k dosažení jistého rozhodujícího cíle.

2. Bitva je úder, který provádí jedna nebo několik armád (sborů) k dosažení omezeného cíle.

3. Boj je pouhou epizodou bitvy na části fronty.

Vrchní velení řídí operace a částečně zasahuje svými zálohami i do bitvy; ale vedení boje se úplně vymyká z jeho kompetence. Přímé vedení boje je svěřeno jiným velitelům, kteří jsou s vojsky a kteří svou osobní přítomností uplatňují svůj vliv na průběh boje. Podle zkušeností ze světové války je velitel divise posledním velitelem, který ještě může řídit boj, poněvadž ještě může pozorovat, zhodnocovat situaci a rozhodovat se; rozkazy velitelů vyšších, než je velitel divise, docházejí často pozdě a obyčejně koordinují jen to, čeho bylo bojem dosaženo.

Je tedy zřejmé, že požadavky, kladené s tohoto hlediska na velitele armády (sboru) a výše a velitele divise a níže, nejsou stejné; z toho vyplývá, že nemůže být stejná metoda jejich přípravy na válku.

Velitel armády a výše plánuje ve velkém celou operaci nebo bitvu po náležitém hodnocení situace a vlastní vůdčí myšlenky. Potom plán operace nebo bitvy konkretisuje, připravuje ji, snaže se předvídat její vývoj, soustřeďuje vojska a prostředky a konečně připravuje pro ni jak vojska, tak i štáby. Jeví se tedy úkol velitelů těchto stupňů takto: pojetí a přípravy operace nebo bitvy, organizace vojsk (rozdělení úkolů a úprava velení), kontrola, byly-li vydané instrukce a nařízení pochopeny, a konečně povšechné řízení operace neb bitvy.

Podřízení velitelé, počínaje velitelem divise, jsou orgány prováděcími; neřídí ani operace ani bitvy, nýbrž jen boj v rámci svého úkolu.

★

I v jiných armádách se hledají různé způsoby a metody, jak zvýšit úroveň vyššího velitelského sboru, poněvadž všude proniká názor, že průměrní vyšší velitelé v moderní armádě nemají místa.

Tak se na př. klade nyní v anglické armádě mimořádný důraz nejen na vojensko-odbornou přípravu moderního generála a na znalost technických prostředků moderního boje, nýbrž i na jeho všeobecné vzdělání, neboť se tvrdí, že osud budoucí války, která bude docela něčím jiným, než byla válka světová — a tím i osud dějin vůbec — bude záležeti především na kvalifikaci vyššího velitelského sboru armády!

Angličané nyní sami uznávají, že světová válka byla pro ně první zkouškou, která si vyžádala mobilisace všech zdrojů státu, kdy vyšším velitelům připadl úkol tak těžký, jako je organizace, vyzbrojení, vystrojení a vedení ohromných lidských mas. Generalita, jak se tvrdí, sice

splnila, ač nouzově, své poslání, avšak sama uznává, že kdyby generálové bývali měli alespoň takové všeobecné vzdělání a rozhled, jaký měli po stránce odborně vojenské, že by otázky souvisící s válkou byly bývaly rozřešeny jednodušeji, správněji, laciněji a mnohem prospěšněji pro stát a národ!

Sovětská armáda věnuje přípravě velitelského sboru rovněž velké úsilí a uskutečňuje ji v „udarnom porjadjkě“. Zdůrazňuje se znovu, že velitelský sbor je hlavní osnovou a duší armády, ačkoliv je to axioma všem známé a všemi uznávané; zdůrazňuje se to proto, že prý poválečné požadavky a příští válka vyzdvihují toto axioma na nebývalou výši! O budoucí válce se píše a mluví v celém sovětském Rusku jako nikdy předtím!

Každému občanu se imputuje myšlenka, že si budoucí válka vyžádá nevidaného počtu technických prostředků, všech druhů materiálu, neslýchaných obětí, ale, hlavně, dobrých nervů, vysoce připravených velitelů a vůbec jakosti!

Uvádí se, že vyšší velitelský sbor sovětské armády musí být připraven mnohem lépe a hlavně všestranněji než v jiných armádách, a to hlavně proto, že jeho úkolem bude vést do rozhodujících, těžkých bitev „šedější“ a méně kulturní masu než v jiných armádách...

A když se seznámíme s celým nynějším systémem přípravy velitelů sovětské armády, musíme uznat, že je skutečně pozoruhodný. Je to systém velmi důkladný, zvláštní, velmi dobře uzpůsobený vlastní okamžité potřebě, tudíž neokopírovaný z žádné cizí armády. Systém dobře propracovaný, který, jak se tvrdí, musí dát armádě a národu všechno, co je nezbytné, počínaje nižším důstojníkem a konče maršálem, od profesora — do nejnižšího vykonavatele, a to v nejrůznějších odvětvích armádního života a ke každému jejímu výkonu.

Je těžko dnes pronést konečný úsudek o tom, jakých výsledků se dopracovala sovětská armáda, co se týče hodnoty jejich vyšších velitelů; pohled na její systém přivádí však mimoděk k závěru, že sověty upustily již od původně hláсанých ideí, co se týká přípravy velitelského sboru armády, a vrátily se na cestu normální, přijatou pro všechny současné moderní armády, t. j. na cestu výběru nejlepších a nejschopnějších a těm věnují všechnu pozornost.

Nelze říci, že úroveň nynější sovětské válečné školy, která je hlavním ústředím přípravy vyšších velitelů, stojí níže než celkový průměr týchž škol v jiných státech. Na co však chci poukázat, je to, že se v sovětské válečné škole klade nyní zvláštní důraz i na otázky ekonomické, které jsou přednášeny s hlediska celostátní důležitosti. Je to důsledek názoru, že příprava armády v současné době je tak těsně spojena s národem a státem, že bez porozumění ekonomii nedosáhne vyšší velitel potřebné hodnoty!

Podobné hlasy slyšíme téměř u všech kulturních států celé naší zeměkoule. Přeneseme-li se v myšlenkách přes oceán do Spojených států severoamerických, uvidíme i tam, jaká horečná a důsledná práce se provádí po této stránce a jaký důraz se klade na vzdělání a průpravu velitelského sboru armády.

Plk. L. Hudson Golt o tom říká, že celá nynější americká armáda od poručíka do generála chodí do školy. Zkoušky k dosažení různých velitelských stupňů se stávají každým rokem přísnějšími, požadavky

se zvětšují a počet let, které ztráví důstojník v různých školách a kursech během své vojenské kariéry, kolísá od 10 až do 20 let. Jen vědomosti čistě všeobecného rázu, které získává během své služby, ovšem způsobem nejvýš methodickým, se rovnají téměř úplnému programu university...

Důstojník, který se chce stát příslušníkem generálního štábu, musí projít především dvěma zvláštními školami vlastní zbraně, jednou školou, kde se učí spolupráci vlastní zbraně s jinými zbraněmi, a pak jednoročním kursem spolupráce všech služeb a zbraní. Teprve potom získává právo hlásit se do válečné školy ve Washingtonu.

Zde se začíná — nejčastěji ve věku 40 let — zabývat největšími problémy současné války a pracuje na př. o takových otázkách: „Jak upravit financování čtyřmilionové armády ve válce, která může trvat několik let“, nebo „Jak mobilisovat průmysl pro případ války“ a p.

Posluchač válečné školy musí vniknout do všech tajů a podrobností národního hospodářství, obchodu, průmyslu, které mohou mít vztah k vojenským požadavkům, musí se podrobněji zabývat otázkou vzájemného poměru mezi prací a kapitálem, ovšem kromě čistě vojenských otázek, o nichž ani nemluví. Vojenská správa USA. se horečně zabývá přípravou vysoce kvalifikovaného velitelského sboru armády pro příští válku, vycházejíc z předpokladu, že pouhé odborné vědomosti pro obranu státu již nepostačí.

Jak vidíme, bortí se, že, která kdysi oddělovala vojenskou mysl od myslí občanské. V plicích armád všech národů proudí již jiný vzduch, který přichází ze všeobecného občanského života; armády všech států zápasí, nemohou ještě popadnout dech, který je jim vnucován, avšak při plném vědomí, že veškeré mosty k cestě zpáteční jsou nadobro spáleny. Nezbyvá nic jiného, než ubírat se novým směrem, který si již skutečně vybojoval právo na život!

II.

Výběr vyšších velitelů, jakož i příprava jich k velení vyšší jednotce je jedním z nejtěžších a nejodpovědnějších, avšak při tom i nejdělicatnějších úkolů v míru. Při výběru jsou ovšem rozhodující jen a jen podmínky, kterým musí vyhovovat současný vyšší velitel; všechny ostatní ohledy je nutno se vši rázností pominout. Uvedl jsem, že otázka výběru a odpovědnosti vyšších velitelů již není otázkou jen vojenské správy, nýbrž dnes a zejména vzhledem na naši situaci je otázkou zájmu celého státu.

Nový italský zákon „O vyšším velení“, který pojednává o nutnosti přípravy velkého kádru vyšších velitelů pro případ války, je k tomu dobrou ilustrací. Mussolini zdůrazňuje nutnost zvláště schopných vyšších velitelů pro budoucí válku. Říká, že musí být mez, kde se končí normální postup, normální důstojnická kariéra; pak se začíná postup a kariéra abnormální, pro lidi vynikajících vlastností, bez ohledu na pořadí, stáří a census. Považuje hodnost divisionáře za jakousi mez, kam se ještě může propracovat obyčejný, průměrně nadaný člověk, kdežto velitelem armádního sboru již musí být „nadčlověk“, kterého má vojenská správa svému národu dát.

Vyhovuje výběr vyšších velitelů v naší armádě? Naše vojenská správa se zdarem a hlavně včas prolomila zastaralou zásadu t. zv. pořadí,

kteřá nám nevyhovovala, a pak postavila jisté stavovské skupiny na stejnou konkurenční základnu.

Zachovávaní pořadí má jisté pozitivní stránky v armádním životě, avšak jen do přesně stanovené meze. Nemůže ovšem rozhodovat při obsazení míst vyššího stupně, poněvadž víme ze zkušenosti, že ne každý velitel rozvíjí své velitelské vlastnosti s postupem v hodnostech a že na př. některé vlastnosti časem i úplně ztrácí...

Zajímavý je v této věci posudek Clausewitzův: „S rozhodností, jako velitelskou vlastností, setkáváme se častěji u lidí energických od přírody než u lidí s velkými rozumovými vlastnostmi. Máme mnoho příkladů, kdy u lidí, kteří dosáhli vysokých hodností, nenalezneme ani stopy rozhodnosti, ačkoli byly přímé důkazy, že tyto osoby byly velmi rozhodné na začátku své kariéry! Je to následek toho, že se u těchto lidí nerozšiřoval všeobecný rozhled s jejich postupem v hodnostech.*)

Dlouhá světová válka 1914—1918 připravila nám v tom, hlavně na začátku, mnoho a mnoho překvapení. Prozradila mnohého vyššího velitele, který zastíral v míru svou nedostatečnou hodnotu svými hodnostmi nebo darem výmluvnosti, na což ovšem krvavě doplatili jeho podřízení, armáda i stát.

„Prosím, nechť se mi věří, pravím-li dnes v úplném klidu po několikaletém odstupu od událostí,“ píše maršál Joffre v svých Pamětech, „že jsem po celou dobu své vojenské dráhy nikdy nemusil konat obtížnější a nevděčnější velitelské výkony, než bylo sesazování naprosto čestných generálů, z nichž někteří byli mými přáteli, ale o nichž zkouška válkou prokázala, že jejich schopnosti nebyly na vyšší situaci.“

„Přiliš mnoho našich generálů se ukázalo v okamžiku zkoušky nedostatečnými k splnění svého úkolu. Někteří z nich získali v míru nejskvělejší pověst jako profesori nebo při válečných hrách, ale před nepřítelem se objevilo, že jsou ovládáni strachem z odpovědnosti. U některých velkých jednotek velení naprosto selhalo.“

Od mobilisace do 6. září byl jsem nucen zbavit míst: dva velitele armád, devět velitelů sborů (z úhrnných 21 sborů), 33 velitelů divisí (23 akt. ze 47 akt. divisí, 10 zál. ze 25 zál. divisí), 1 velitele jezdeckého sboru a 5 velitelů jezdeckých divisí (z 10 jezdeckých divisí).“

Rok 1914 ukázal, že všechny armády měly dost zaostalých vyšších velitelů a že konečně bylo dost i takových, kteří se mohli připojit k známému výroku ruského ministra války gen. jezd. Suchomlinova: „Ode dne absolvování válečné školy jsem nepřečetl ani jednu vojenskou knížku!...“

Další okolnost, která mluví proti ustanovování vyšších velitelů podle pořadí, je fyziologický vývoj (proces stárnutí), který sice prožíváme všichni, avšak nestejně. Někteří jedinci nejsou s to ani při nejlepší vůli a největší námaze udržet se na stupni, potřebném pro vyššího velitele, ztrácejí postupně svou původně výbornou paměť, pružnost myšlení — předčasně stárnou, scházejí jak duševně, tak i tělesně a nedovedou již intelektuálně pracovat. Takoví ovšem musí ustoupit silnějším, bez ohledu na jakékoli pořadí a počet služebních let. Ty okolnosti zde již ne-

*) V zápisníku, v němž si generál Brusilov za světové války dělal poznámky a mimo jiné také hodnotil podřízené velitele, vyskytuje se nejednou tato a podobná charakteristika: „Dobrý velitel divise — strategický zbabělec. Nehodí se na vyšší místa.“ I Foch často opakoval, že měl dost schopných divisionářů, ale výběr velitelů sborů mu činil velké potíže.

směji rozhodovat, zvláště ne v naší armádě, která je nyní teprve na cestě vývoje a která potřebuje skutečně vynikající a dobře přezkoušený velitelský sbor.

Tím, že jisté stavovské skupiny byly postaveny na stejnou konkurenční základnu, otázka výběru jen získala jak psychologicky, tak i věcně. Myslím tím především důstojníky diplomované a důstojníky bez vyššího školního vojenského vzdělání. Vojenská správa naší armády se při rozřešení této otázky zajisté řídila známou formulkou, že absolvování válečné školy není ještě patentem na rozum, že není totiž vším, co podmiňuje dobrého vyššího velitele.

Dnes ještě nemůžeme naprosto jistě posoudit, jak kvalitní důstojníky generálního štábu pro pole nám dává naše válečná škola, která dosáhla již vynikajících výsledků; k tomu potřebujeme delšího času a větších zkušeností. Víme však z války, jak mnoho scházelo právě důstojníkům generálního štábu a jaké projevovali slabiny, když musili své theoretické vědomosti uvést v život.

Konečně neúprosnému času podléhá stejně každý člověk bez ohledu na počet absolvovaných škol; musíme tudíž vybírat z obou kategorií takové, kteří naprosto bezpečně odpovídají svou kvalitou dnešní potřebě.

Zde však nutno podotknout, že vyšší jednotka má nyní tolik různých zbraní a technických prostředků, že nelze již vyžadovat, aby vyšší velitel ovládal každou zbraň tak dokonale jako jemu podřízení velitelé té neb oné zbraně; není to fysicky ani možné. On však musí dobře umět dát každé zbraní správný a jejím možnostem odpovídající úkol v rámci společného poslání a dohlížet na správné provádění.

Je pravda, že vyšší velitel má mít značné odborné a všeobecné vzdělání, avšak bylo by nesprávné vyžadovat od něho jakousi universalitu v ovládání všech podrobností, což by konec konců mohlo být jen na škodu věci.

Maršál Franchet d'Esperey se vyjádřil při svém pobytu v naší republice r. 1930 mezi jiným takto:

„Tvoření vyšších kádrů vyžaduje dlouhé doby. Je velký rozdíl mezi plukovníkem a generálem. Plukovníká funkce je v míru jedna z nejdůležitějších, ale jakmile se plukovník stane generálem, má hodně zapomenout ze svých plukovníkých vědomostí; jinak je špatným generálem.“

„Souhlasím s postupem Američanů,“ pravil dále, „ti mají možnost jmenovati generála z hodnosti kapitána. Generál Pershing byl jmenován generálem z hodnosti velitele eskadrony. Možná, že by se jako velitel pluku nebyl býval uplatnil.“

Tato zásada, charakterisující rozdílné požadavky na velitele vyšší a nižší kategorie, má ostatně daleko širší platnost. I v civilním životě, na př. ve velkých podnicích, jsou vyšší, řídící a odpovědná místa svěřována lidem, kteří jsou s to učinit včas důležité velkorysé rozhodnutí.

Herbert Casson zvláště zdůrazňuje v svém „Umění řídit práci“ to, že mnoho ředitelů ztroskotá, jakmile zabřednou do běžných, drobných úkonů, jimž se mnohdy dává přednost, protože jsou vždy snazší. „Vůdce podniku, který se snaží dělat vše sám, dělá většinu věcí špatně. To je fakt, který nám naše domýšlivost brání uznat. Nikdo nemůže řídit velké věci, dokud se nezbaví drobných povinností. Starosti s maličkostmi a vyřizování drobností přivedlo již mnoho ředitelů i jejich podniky do stavu nervového zhroucení.“

I náš vyšší velitel musí být vychováván a neustále veden k velkorysosti, k čemuž potřebuje jasnou a nezatíženou mysl.

Množství cifer, schemat a vůbec podrobností, které ovládá vyšší velitel, je obvyčejně příznakem jeho znehodnocení.

III.

Jaké vlastnosti má mít náš vyšší velitel se zřetelem na naše prostředí a na naši situaci?

Nepovažuji za účelné ani nutné vyličovat veškeré vlastnosti, které má mít každý velitel a každý důstojník bez ohledu na hodnost a funkci, kterou zastává. Nám jde o vlastnosti takového rázu, které musí mít vyšší velitel; při tom musíme přihlížet hlavně k našim zvláštním poměrům, s nimiž se setkáme ještě blíže, a to tváří v tvář ihned, jakmile dojde k válečnému konfliktu.

Náš vyšší velitel musí již předem počítat s nejnepříznivějšími podmínkami jak v týlu, který snad někdy ani vůbec nebude mít, tak i na frontě... Bude bojovat nejčastěji proti přesile (naše historická tradice), na širších frontách, s nedostatečnými prostředky, s omezeným počtem střeliva a p. Tím požadavky na jeho osobní hodnotu nadmíru vzrostou, poněvadž přece konec konců musíme od něho chtít, aby veškeré překážky dovedl zdolat a aby vyšel ze zápasu jako vítěz.

Proto musíme více než kdokoliv jiný mít na zřeteli otázku pěstování těch základních vlastností, které mají mít naši vyšší velitelé. Musíme stále stavět tuto věc v čelo všech aktuálních otázek a přizpůsobovati jí i naše vojenské myšlení.

Pamatujme si, že dříve nikdy nevyžadovala válka od velitele tak vykrystalizovaných mravních hodnot, tak jasného, chladného a přesného myšlení, takové prozíravosti a předvídativosti, spojené s ohromnou energií a pevnou vůlí jako nyní.

V dobách dřívějších vyhrávali bitvy, boje a někdy i tažení i průměrní, ba i v našem smyslu méně schopní velitelé, poněvadž jejich slabší hodnota byla vyvažována výbornými vojsky; nyní může být zásahem moderní techniky snadno poražena nejlepší a nejoddanější garda i se všemi ostatními vojsky, nebude-li stát v čele skutečně kvalitní velitel.

Avšak i přes to, že moderní válka klade, jak již bylo zdůrazňováno, na soudobého vyššího velitele zvláštní a hlavně různorodé požadavky co do jeho vlastností, nelze počítat s tím, že se nám skutečně podaří vyhledat a vychovat si velitele vesměs nejlepší hodnoty.

Známy americký průmyslník Taylor, tvůrce moderní pracovní metody, říkal, že továrenský mistr musí mít devět vlastností: rozum, vzdělání, zkušenosť, takt, energii, chápavost, čestnost, zdravý smysl a zdraví. Říkal, že je snadno najít lidi, ovládající tři z těchto vlastností; hůře že je vyhledat člověka ovládajícího pět a najít lidi, ovládající šest, sedm a osm z těchto devíti nezbytných vlastností, že téměř nelze!...

*

Nuže, jaké vlastnosti musí mít náš vyšší velitel?

Na prvním místě je to intelekt, vyzbrojený rozsáhlými vědomostmi vojenskými a všeobecnými, navzájem zladěnými, které mu umožňují vytvořit si o věci (úloze) jasnou představu, a to představu abstraktně

theoretickou, se schopnostmi myslit dopředu před událostmi. Velitelská intuice a velitelský instinkt mu pak umožňují nejlepší a hlavně nejrychlejší realizování jeho představy v jistém konkrétním případě, zejména co do času a směru.

Promluvíme si nyní o významu těchto jednotlivých vlastností, které zařadujeme do první kategorie vlastností našeho vyššího velitele:

Rozsáhlé vědomosti, které se mají neustále a vzestupně rozšiřovat ve smyslu kvalitativním a nikoliv jen kvantitativním, zachrání ho především od těžkých omylů a různých prohřešení v soudobé válce. Omyly vznikají nejčastěji z nedostatečných vědomostí; byly, jak víme, velmi často i příčinou válečných katastrof.

Caesar pravil, že vojevůdce musí vítězit nejen silou svých vojsk, nýbrž svým intelektem. Tento Caesarův výrok se velmi dobře vztahuje na naše poměry. Naše síla se zřetelem na malý počet lidí je omezena — malá, požadavky, které na nás budou kladeny ve válce, budou obrovské; nuže, hledejme především pomoc v rozumových vlastnostech našich vyšších velitelů.

Bude-li náš vyšší velitel skutečně ovládat věc v rozsahu, nezbytném k vykonávání svěřené mu velitelské funkce, zajistě, že rozezná hranice možností a bude podle toho i upravovat své požadavky. Jsou velitelé, kteří se ještě dnes honosí s oblibou pompésní větou: „Já neznám nemožné!...“ Takoví velitelé nikdy nezískají důvěru podřízených, nikdy pro ně nebudou autoritou a jako povrchní se nehodí pro moderní použití. Tím, že nechtějí znát nemožné, prozrazují nejen mezery v své všeobecné a vojenské intelektualitě, nýbrž i laickost v pochopení psychologie vojska.

Velitel, který nezná nemožné, nezná a nechce poznat člověka, masu; proto bude často klást takové požadavky, že je podřízení nebudou s to splnit. Brzo zdecimuje své podřízené, ztratí v ně důvěru a oni v něho, poruší kázeň, znehodnotí svá vojska, a to jen proto, že jeho rozumové schopnosti, t. j. intelekt a vojenské vědomosti, nestačily k rozeznání hranic mezi možným a nemožným.

Éra mongolsko-tatarská na začátku XIII. století nám dává k ilustraci našich theoretických úvah zajímavý, abych tak řekl, vojensko-filosofický příklad: V jednom z válečných rozkazů Džingizchána, zakladatele světové moci mongolské, nalézáme charakteristické pokárání vynikajícího podřízeného touto i pro XX. století zajímavou formou: „Neznám většího hrdiny, než je Isataj, poněvadž nikdo nemá jeho vzácných vlastností; nejtěžší pochody ho neunavují, on necítí ani hladu, ani žízně: avšak on je přesvědčen, že všichni jeho vojíní musí být takovými jako on, proto zbavuji Isataje velení.“

Z toho, co bylo uvedeno, jasně vyniká úloha obou vlastností. Vědomosti dávají velitelskému rozhodování pevnou basi, chránící ho před zásadními omyly. Intelekt ho učí přizpůsobovat se, ukazuje zejména hranice mezi možným a nemožným.

Jaký má význam velitelská intuice?

Intuice v estetice je umělcovou představou, ve filosofii — vidění duševním zrakem, vidění bez podrobné analýsy, vidění znenadání a podle filosofa Henri Bergsona přímé a bezprostřední prožívání podstaty věci.

Podstatu věci rovněž poznáváme postupným methodickým rozbořem, který velitele k ní přivede, nám však jde o bystré proniknutí do pod-

staty problému, které se dostavuje jaksi náhle, neočekávaně a samo sebou.

Předtím však musí předcházet delší methodická a rozumová příprava!

Tedy, jak jsme již řekli, ona intuice vede velitele od řešení abstraktně-theoretického k řešení konkrétnímu. Abstraktně theoretická představa se tedy konkretisuje v myslí velitelově především představami o podmínkách, za jakých bude realizována, t. j. představami o jejím pravděpodobném průběhu, o okolnostech, které jejímu uskutečnění budou příznivé, jakož i o překážkách, na něž asi v budoucnu narazí. Je tedy intuice skutečnou a pro vyššího velitele nezbytnou schopností vidět i abstraktní věci reálně, přímo a ihned. Zejména nyní v moderní bitvě, jejíž vedení je hlavně ztíženo tím, že málokdy bude vyšší velitel mít včasné a dostatečné zprávy, poznáme dalekosáhlý význam tohoto, abych tak řekl „božského daru“, jakým je intuice vyššího velitele.

Ještě několik úvah o velitelském instinktu a o jeho významu.

S čistými nezkaženými instinkty, pudy, se setkáváme v duševním životě zvířat. Poněvadž člověk není než dovršením řady živočišného vývoje, setkáme se s řadou pudů také u něho. Podle toho definujeme: Události a zkušenosti v životě jednotlivce i generace, zažité, avšak nestrávené, tedy zůstávající v podvědomí, dávají popud k jednání instinktivnímu. Jakmile zkušenost strávíme, t. j. uvědomíme si příčinný vztah skutků a děje, dospíváme k poznání intelektuálnímu, t. j. rozumovému, příčinně odůvodněnému.

Tudíž instinkt (pud) vrozený nepostačí, musí být podepřen inteligencí, avšak sama inteligence instinkt nenahrazuje, poněvadž on zůstává základní dynamickou silou našeho konání. Při bližším studiu však uvidíme, že ani tato věc není tak jednoduchá.

V míru se posuzuje kvalita velitele skutečně jen podle jeho vlastností rozumových, všeobecné inteligence, odborných vědomostí, sčtetlosti, vystupování a p. Ze zkušenosti ze světové války však víme, že mnohé mírové kapacity a vynikající vojenské autority neobstály ve válce ani v nejjednodušší zkoušce a ukázaly se naprosto neschopnými vojevůdci.

Naproti tomu známe opačné příklady, kdy v míru zdánlivě slabý generál, který nedovedl bystře a jasně reprodukovat své myšlenky, který zdánlivě v leccems pokulhával a který konečně neměl ani imponujícího zjevu a p., dosahoval v poli vynikajících úspěchů!

O Turennovi, znamenitém maršálu francouzském, se mluvilo, že, než projevil své obrovské velitelské a vůdcovské schopnosti, působil vždy dojmem člověka tupého, nerozumného a neschopného; o Massénovi, maršálu Francie, vyjádřil se Napoleon několikrát, že přes své ohromné velitelské schopnosti, zvláště instinktivní nadání, které ukázal v četných bitvách, byl velmi nezájímavým společníkem a zvláště v rozhovoru působil dojmem člověka málo rozumově vyvinutého...

Všichni velcí vojevůdci znali cenu instinktu a snad se i stali velkými proto, že měli tuto vlastnost zvláště vyvinutou a zharmonisovanou s inteligencí. Alexander Veliký nazýval instinkt svou nadějí, Caesar fortunou a Napoleon — svou hvězdou.

Můžeme tedy učinit závěr, že velitel, který se rozhoduje jen instinktivně, aniž může své jednání příčinně odůvodnit, nám přece nemůže vyhovět. Instinkt sám nás nespasí. Musí být v dobré shodě s intelektem

a s odbornými vědomostmi velitelovými; tehdy se stane jakýmsi majákem, který v tmavé noci (a moderní bitva je téměř tmavou nocí) ukáže bezpečnější cestu.

Z toho, co bylo uvedeno, vyplývá pro ocenění vlastností 1. kategorie tento závěr: Požadujeme od našich vyšších velitelů především vědomosti a intelekt (rozumový fond). Tyto duševní vlastnosti tvoří, jak již bylo řečeno, odbornou způsobilost velitelskou — lze se jim naučit a lze je dále školit, je proto nutno k nim přihlížet již při výběru. Zkušenosti nás však učí, že nutno klást důraz i na vlastnosti intuitivní. Těmto vlastnostem se nelze naučit, tvoří naproti odborné, řemeslné způsobilosti zvláštní složku velitelského umění. Je tedy třeba i je mít na zřeteli při výběru, ačkoli musíme uznat, že se v míru velmi nesnadno poznají. Ve školách se nedají pěstovat. Nečiní-li tak vyšší velitel anebo budoucí vyšší velitel sám, když si uvědomí důležitost této velitelské vlastnosti, jsme téměř bezmocni. Pěstěním lze rozumět cílevědomou činností, směřující — ovšem individuálně — k očistění instinktu tam, kde byl uměle zahlušen a potlačen.

*

Druhá vlastnost těsně navazuje na vlastnosti první kategorie. Je to velitelská vůle, která má uvést v život abstraktní myšlení velitelovo, realizované jaksi v duchu intuicí a instinktem.

Výsledkem vůle je konečné uvedení myšlenek v čin. Z vůle pramení sebeovládání, energie a rozhodnost; je to druhá kategorie vlastností, podmiňující hodnotu našeho vyššího velitele.

V moderní bitvě narazí od prvního okamžiku na nejrůznější, předvídané i nepředvídané překážky. A tu se projeví tato vlastnost již v prvních okamžicích. Velitel sice vzdělaný, rozumný, důsledný, předvídavý, ale neprodchnutý pevným charakterem a neochvějnou vůlí, velitel bez odvahy k riziku, nemající dosti vyspělého sebeovládání a tvrdé energie, tápe po první poplašné zprávě, třeba i nepřezkoušené. Chvěje se v svém nitru v obavě o osud svůj a svých podřízených a začíná nejprve doplňovat, pak měnit a konečně i rušit své původní rozkazy.

Víme ze světové války, že takoví vyšší velitelé nebyli vzácní a že způsobili velké, ba nedozírné škody.

Velitel, který nemá pevné vůle, který snadno podléhá různým změnám, zprávám, nervositě podřízených, nedočkavosti nadřízených, drzosti nepřitele, velitel, který nemá v pořádku své nervy, velmi často se stará předně o své vlastní bezpečí (aby se jemu nic nestalo), velmi rád svaluje odpovědnost na své podřízené a neméně často i na své představené velitele.

Nemůže být dobrým vyšším velitelem důstojník, který mění neustále svá rozhodnutí nebo způsob provedení svého úmyslu podle okamžité konjunktury, bez ohledu na to, jde-li o velitelské cvičení nebo školení ve třídě, neboť takový velitel nezmění svou „ligne de conduite“ ani ve válce, poněvadž zde se bude obzvláště obávat, aby se mu nic nestalo; avšak konec konců přece ztroskotá pro nedostatek pevné vůle a důslednosti.

Vojenská správa má však být již v míru velmi opatrná, aby se takové osobnosti nedostaly ve válce na rozhodující místa, poněvadž naše poměry nesnesou přehmatů po této stránce, nesnesou tudíž válečné sobec-

kosti, kariérnictví budovaného na životech uniformovaných občanů vlastního státu.

Pevná vůle jako velitelská vlastnost a charakter vůbec dá se dobře poznat, vychovat a zhodnotit ještě v míru, musíme proto být velmi na pozoru!

*

Iniciativa provázená opatrností, smělostí a chladnokrevností, t. j. klidem, je třetí kategorií vlastností, které patří k nezbytným vlastnostem našeho vyššího velitele. Uvedeme i zde několik úvah.

Především je nutno již jednou dobře si ujasnit, co je velitelská iniciativa, a vyvrátit názírání na iniciativu jako na právo nevyplnit anebo pozměnit rozkaz představeného, nebo jako na neomezené právo zasahovat do pravomoci a působnosti podřízených. Rozumná iniciativa záleží v doplnění nařízení nebo rozkazu představeného, dále v odhodlání k nutnému zásahu v situaci, která nebyla rozkazem předvídána nebo která se v okamžiku, kdy rozkaz došel, kardinálně změnila.

Světová válka i celá minulost nám podává množství příkladů nesprávného a trestuhodného uplatňování iniciativy veliteli všech stupňů; víme, jaké důsledky mělo takové jednání v zápětí.

Gen. v. François, známý velitel I. něm. armádního sboru na začátku války r. 1914, popisuje sám v své knize „Bitva na Marne a u Tannenbergu“ svůj „iniciativní“ zásah u Stalupönnen.

Jakmile totiž vypukla válka, rozhodl se gen. François, aniž vyčkal soustředění vlastní 8. armády v prostoru Insterburg—Gumbinnen, jak bylo nařízeno, posunout iniciativně nástup svého sboru do prostoru Stalupönnen, t. j. blíže k ruským hranicím, aby mohl, jak praví, dříve přepadnout ruská vojska.

Výsledek toho byl, že jednak prozradil situaci vlastní armády, o níž měli Rusové velmi nepřesné zprávy, jednak se setkal s ruskou přesilou; ač byl osamocen, přece se vrhl do boje, utrpěl značné ztráty a jen tak tak že ušel úplnému zničení. Když se v týž den, t. j. 17. srpna, dostavil k němu důstojník ze štábu armády, který osobně tlumočil kategorický rozkaz velitele armády, aby ihned přerušil boj a ustoupil ke Gumbinnen, odpovídal těmito slovy:

„Hlase panu generálovi Pritwitzovi, že generál von François přeruší boj, jakmile Rusové budou poraženi!!...“

Iniciativa takto chápána a uplatňovaná, hlavně vyššími německými veliteli, nadělala německé armádě zejména na začátku světové války vskutku nejtěžší a nenapravitelné škody. Vzpomeňme i na další, nyní již historické případy s gen. v. Kluckem, velitelem I. něm. armády, před bitvou na Marne, s pplk. gšt. Hentschem a j.

Německá předválečná armáda, opojená až do r. 1914 svými úspěchy v XIX. století, kdy iniciativa podřízených velitelů proti hůře vyzbrojenému a méně připravenému nepříteli přinesla v celku dobré plody, zapoměla před světovou válkou usměrňovat a hlavně správně vychovávat tuto vlastnost především u vyšších velitelů a spoléhala na jejich vojenskou hodnotu a taktické vědomosti. Pak na bitevním poli bylo již pozdě učit poslušnosti podřízené, kteří pod rouškou velkého slova „iniciativa“ chtěli znovu udivovat svět!

Iniciativa, tato mimořádná důležitá velitelská vlastnost, může a má být vychovávána a pěstována v míru, a to za nejrůznějších příležitostí. Naše poměry donutí snad dosti často, zvláště vyšší velitele, uplatňovat iniciativu v širším rozsahu než v jiných západoevropských armádách: musíme však být na pozoru, aby se iniciativa z nepochopení nezvrhla v neposlušnost nebo opačně v bezradnost.

Nepochopení jejího významu v míru má v sobě již zárodky válečných neúspěchů a předem porušuje ten soulad mezi veliteli všech stupňů, o němž se tolik píše v současné vojenské literatuře a která je vskutku základem každého vítězství.

V anglické vojenské literatuře nalézáme o tom mnoho myšlenek, které se dají shrnout takto: „Bojí-li se podřízený velitel vzít na sebe odpovědnost a jednat iniciativně, znamená to, že představení velitelé potlačovali svou vůli vůli podřízeného a tím nedovedli vychovat u něho iniciativu jako dominující vlastnost; vyšší velitelský sbor má tedy na tom vinu. Není-li podřízený dobře informován o vůli svých představených, znamená to, že má na tom hlavní vinu vyšší velitelský sbor, poněvadž nedovedl přenést svou vůli na podřízené. Jak v prvním, tak i v druhém případě se musí uznat, že takový velitelský sbor nestojí za mnoho...“

Pamatujme, že vyšší velitel v moderní válce a za našich podmínek nebude veden přesnými rozkazy, jak je dostává velitel setniny, oddílu nebo také pluku, nýbrž že mu budou podkladem nejčastěji jen všeobecné instrukce. Nebude-li mít dostatek zdravé iniciativy, bude příliš opatrný, nerozhodný, ba i liknavý, a to všechno jsou známky, které charakterisují neschopného vojevůdce.

Připojíme ještě několik myšlenek o opatrnosti a smělosti jako o vlastnostech, které mají být nedělitelné, poněvadž každá o sobě je spíše nebezpečná než užitečná. Náležitá souhra obou, t. j. souhra opatrnosti a smělosti, je však vlastností, která je nezbytná pro každého vyššího velitele.

Pokusím se obě definovat: opatrnost je vlastnost, kterou velitel přesně hodnotí výhody a nevýhody svého jednání, vypočítává své prostředky a pravděpodobné prostředky nepřítele, předvídá důsledky svého jednání a připravuje podle toho různá opatření; smělost neboli umění riskovat je umění využít včas příznivé situace, omylu nepřítele, jeho slabin, které se objeví obyčejně na krátkou dobu, a vrhnout vše, co je po ruce, k dosažení rozhodnutí.

Pouhá opatrnost bez umění riskovat nebo umění hazardovat bez náležité opatrnosti bude nejčastěji pro velitele osudné.

Víme, že se každý velitel snaží v bitvě nebo boji utvořit si zálohu, že však velmi často této zálohy včas nepoužije. Je opatrný, proto si tvoří zálohu; není však dostatečně smělý, aby ji včas zasadil, nechá si ji rozbit po částech!... To je příklad, jak nebezpečná je opatrnost bez smělosti.

Velitel smělý, avšak nikoliv opatrný, nevyčkává objasnění situace, nejnutnějších zpráv, opomíjí zajištění a vrhá se se vším, co má, na nepřítele. Proto bývá často překvapen a dokonce i poražen. Chyběla mu opatrnost; smělost sama o sobě je pro nynějšího vyššího velitele velkým nebezpečím.

Opatrnost a smělost jsou blíženci; tyto vlastnosti se mají vyvíjet spolu a jen tak se vyvinou v jednu vlastnost, vlastnost pro vyššího velitele nepostradatelnou.

Abychom uzavřeli tuto kategorii vlastností, připojíme ještě zmínku o chladnokrevnosti nebo o velitelském klidu.

Tato velitelská vlastnost nyní, v chaosu moderní války, kde kromě válečné techniky rozrušující nervy působí různá překvapení, faleš podřízených, nervosita představených atd., je vskutku hledanou, nepostradatelnou perlou...

Bismarck jako dobrý psycholog počal považovat situaci u Hradce Králové za zachráněnou, jakmile upozoroval, že Moltke v rozhodujícím okamžiku pečlivě vybírá doutníky, které mu Bismarck sám nabízel... Viděl hned, že vojevůdce i v nejtěžší chvíli neztratil hlavu; nuže, situace je tedy skvělá!

Vzpomeňme si, jak anglické časopisy z dob války rusko-japonské přinesly mezi jinými ilustracemi i obrázek maršála Oyamy, sedícího v průběhu rozhodující bitvy u rybníka a chytajícího ryby... Nebyla to jen vášeň, maršál chtěl si tak snad zachovat klid a zbytečně se nerozčilovat. S prutem v ruce diktoval občas svým generálům, s kterými měl neustále dobré spojení, krátké rozkazy... Neprohrál, jak víme, žádnou bitvu!

Jeho soupeř, gen. Kuropatkin, seděl zatím osobně u telefonu nebo u telegrafu, zasahoval i do nejmenších podrobností, nařizoval přesuny bezvýznamných svazků, četl osobně veškerou korespondenci, která procházela jeho štábem, nespál, rozčiloval se a rozčiloval své podřízené. Nesklidil ani jedno vítězství ani ve válce rusko-japonské, ani světové.

Maršál Joffre v rozhodných dnech před bitvou na Marně a v bitvě samé odcházel pravidelně ve 22 hodin do své ložnice k odpočinku a při tom ještě rád rozmlouval se svým kuchařem o telecí pečince, kterou měl nejraději... Snad i v den před bitvou na Marně zastíral svůj neklid — jeho chování působilo však osvěžujícím dojmem na znavené pomocníky štábu a na celé okolí.

Netvrdím ovšem, že se jen a jen klidem vyhrávají bitvy, nikoliv! Je to však jedna ze složek vítězství. Velitel musí mít svěží a odpočnutou hlavu. Jaká je to ohromná převaha nad nepřátelským vojevůdcem, který neustále jezdí s pozorovatelnou na pozorovatelnou, navštěvuje různá velitelská, ruší klid podřízených, diriguje sám zálohy, rozčiluje se, podléhá místním úspěchům a neúspěchům, je nervosní a přenáší nervositu na celé okolí, i na svůj štáb, je znaven — nechutná mu jíst, zneklidněná krev a přepjaté nervy nemohou mu dopřát odpočinku; nespí...

Ráno však má mít jasnou mysl, musí tvořit, rozhodovat se, uplatňovat svůj instinkt, řídit bitvu... Takový velitel nemůže mít mnoho naděje na vítězství a obvykle sklízí neúspěch.

Císař Napoleon, stojící ve středu svých maršálů na vyvýšeném místě, pozorující a řídící osobně bitvu, nehodí se již na moderní válečné pole, ačkoli zůstává našim nejlepším učitelem.

Kdo se snaží ještě dnes ho napodobovat a chce neustále pozorovat bitvu, ačkoli nyní může vidět jen výsek terénu a nikoli boj, kdo sám píše rozkazy a chce vše učinit sám, ačkoli má dobře připravený štáb, kdo nespí celé noci, ačkoli má dost pomocníků, kteří ho i zde střídají, ten žije ještě pořád ze zkušeností XIX. století a nehodí se pro moderní bitvu.

Technika pozměnila metody velení, kterým musíme dobře rozumět, jinak zůstaneme otroky techniky. Telefony, telegrafy, papíry a neklidné noci patří nyní štábům, veliteli jen rozhodnutí!

Zachovat si klid a mít v rozhodujícím okamžiku jasnou a klidnou mysl, je nepostradatelnou vlastností i našeho vyššího velitele.

Klid je ovšem nutnou vlastností i velitelů nižších, avšak jejich neklid má jen lokální nebezpečí, kdežto neklid vyššího velitele se přenáší i na operativní řízení, a to může mít vzápětí i těžké důsledky.

Ve střetném boji u Zločova 13. srpna 1914 stal se u ruského IX. sboru tento případ: Kolem 15 hod. přijel ke kostelu u Zločova, kde byla pozorovatelná velitele sboru, velitel armády gen. Ruzský se svým náčelníkem štábu, aby se osobně orientoval o situaci. Právě v té době začali se objevovat z velkého zalesněného pásma, které probíhalo v dáli a kde sváděla těžký lesní boj záložní 58. ruská p. divise, jednotliví vojini, kteří se pak v menších houfích ubírali po silnici vedoucí k Zločovu. Když byli u pozorovatelně zadrženi, hlásili, že všichni jejich velitelé jsou pobiti a že vše ustupuje... Gen. Ščerbačev, velitel sboru, nařídil je odeslat zpět k jejich jednotkám.

Tato epizoda se odehrála před očima gen. Ruzského, známého z míru a zejména z války rusko-japonské svým klidem. A přece působila na něho takovým tísnivým dojmem, že považoval vskutku celou 58. divisi za ztracenou. Sklíčený velitel armády opustil pozorovatelnu na přímé doporučení sborového velitele, aby příliš nepodléhal lokálním dojmům, a odjel na své stanoviště duševně zhroucen. Zatím však 58. divise bodákovými útoky ke konci dne vyčistila les a donutila nepřítele k ústupu. Vidíme, jak snadno i vyšší velitel může být vlivem nepříznivých událostí deprimován dříve než vojska jemu podřízená!

André Maurois se v svých rozhovorech o velení dotýká velitelského klidu takto:

„V bitvě a ve všech věcech je vždy dost překážek. Bude tu vždy tisíce nečekaných okolností, nečekaných závad, místních škod, neobratných podřízených. Vůdce si musí zachovat jasnou mysl a smysl pro poměry a převést všechny věci na správné měřítko.“

„Za bitvy u Tannenbergu telefon krátce oznámil Ludendorffovi, že jeho II. sbor je na útěku. Byla to ztráta tažení. Ale on, aniž změnil jediný rozkaz, aniž postrašil jediného podřízeného, dal přezkoušet zprávu. Byla falešná.“

Napoleon zvláště zdůrazňoval tuto velitelskou vlastnost tvrdě, že „první vlastností vojevůdce jest, aby měl chladnou hlavu, která vnímá správně věčné dojmy, nikdy se nerozčíluje a nedá se ani oslnit, ani omráčit dobrými nebo špatnými zprávami“.

V bojích mezi Angličany a Turky o Jerusálém r. 1917 dostal velitel 8. turecké armády v noci na 8. prosince poplašnou zprávu, že se Angličané zmocnili celého západního úseku obranného tureckého postavení. Obávaje se, že držením Jerusálema bude část armády odříznuta nepřítelem, nařídil, aniž zprávu přezkoušel, okamžitě vyklidit město... Ve skutečnosti se však jedné jediné anglické hlídce podařilo v noci zmocnit se naprosto bezvýznamného předsunutého zákopu Turků a Angličané, k svému velkému překvapení, obsadili příštího dne Jerusálém bez jediné rány!

André de Maricourt se jednou tázal maršála Foch, jak se mu vlastně podařilo vyhrát světovou válku. Maršál Foch odpověděl: „Nerozčiloval jsem se, hleděl jsem všechno zjednodušit, hospodařil jsem se silami a číhal.“ Jaké ohromné vlastnosti prozrazoval Foch již touto jedinou větou; vskutku Foch nadevše cenil chladnou mysl.

Neznám skutečně jiné vlastnosti vyššího velitele, která by se tak snadno dala zhodnotit a posoudit u jednotlivých velitelů ještě v době dlouhého míru, jako je chladná mysl a klid.

Uznáváme, že poválečný svět je rozrušen, že každý rád leccos svede na zážitky válečné, na útrapy revoluční, na těžké poválečné poměry a p., ale probůh, ať řekne, jak dlouho ještě chce svalovat vše, co má v sobě špatného, na světovou válku!

Nevlídny, nervosní a vznětlivý velitel nepochodí dobře s našimi lidmi, ať už je to prostý voják nebo důstojník. Rozčilováním nikoho pro věc nenadchneme, nemluvě ani o tom, že si svým neklidem nezískáme potřebnou autoritu. Je pravda, že nelze nervy a k tomu ještě nervy přepjaté odstranit, ale není pravda, že je nelze utišíť nebo alespoň neukazovat, jak nervy velitele přerůstají již jeho mozek!... Smát se, když je srdce opásáno černou stuhou, je umění herecké, avšak mnohý velitel často zapomíná, že právě toto umění má být včleněno i v umění velitelském.

Je povinností každého pěstovat již v míru tuto velitelskou vlastnost a pamatovati si, že její hodnota je obzvláště na bitevním poli veličinou nepostradatelnou. Kdo nemá této vlastnosti nebo kdo ji nedovede alespoň předstírat, nehodí se pro moderní válku a může konat službu jen v týlu.

Poslední vlastnost, která jaksi vyrůstá spolu s velitelem a září z každého jeho pohybu, gesta, slova a činu, je velitelský prestiž, neboli velitelská autorita; připojíme k ní ještě čestnost a pravdomluvnost velitele.

O této velitelské vlastnosti se zmiňují na konci, ačkoli má být zařaděna na přednější místo, jako ostatně i každá jiná vlastnost mnou zde stručně analysovaná.

Autorita velitele je, obrazně řečeno, ochranným štítem, který doprovází velmi složitý stroj, jakým jsou jeho vojska, aby dospěl k cíli a zdolal po cestě veškeré překážky.

Intelekt a znalosti velitele utvořily myšlenku, intuitivní vlastnosti ji v duchu usměrnily a realizovaly; velitelská vůle je pohotová, aby se dosáhlo stanoveného cíle... Záleží nyní na lidech, kteří budou vše to, co bylo velitelem stvořeno, uvádět v život.

Jací jsou lidé, víme: jsou nedůvěřiví, kritičtí, nevraživí, nervosní, zbabělí, na druhé straně i dobří, klidní, trpěliví, odvážní — avšak všichni dohromady musí přece jen za nejtěžších podmínek plnit vůli svého velitele, kterého znají s té neb oné stránky a který má být jejich morální oporou.

Věřili-li v svého velitele, spoléhají vždy na jeho velký intelekt, který třeba ve skutečnosti ani neznají; myslí si však, že jedinou a hlavní starostí velitele je štěstí a blahobyt jeho podřízených... Toto poučení tak rád kladl do srdce velitelova Sokrates, považuje za základní povinnost každého velitele zdůrazňovat při každé, i nepatrné příležitosti, že blaho vojáka je jeho jedinou starostí!

Nemá-li velitel důvěry, není-li v jakémisi duševním vztahu k podřízeným velitelům a vojsku, nepředstavuje-li svou osobou jakýsi světlý bod v očích podřízených, nejsou-li oni přesvědčeni o jeho velkém rozumu, vědomostech, charakteru, zkušenostech, intuitivních vlastnostech, a přece ho poslouchají, jdou za ním, obávají se ho a snaží se mu vyhovět — nelze zde ovšem mluvit o autoritě, nýbrž o kázni, která je pouhou pomocnicí autority a sama o sobě nepřinese spásy.

Velitel, který autoritou rozumí nepřístupnost, a proto je povýšený, nedůvěřivý, bryskní, nevlidný, jen aby se v svém velikášství nesnížil, je směšný; ten autoritě nikdy neporozumí. V starých dobách se vládcové na východě co nejméně ukazovali svému lidu, aby tím utvrdili legendu o svém božském původu... Nyní se tyto metody již nevyplatí. Moderní velitel si získává autoritu především svou vnitřní hodnotou, která ho povznáší nad průměr podřízených lidí, a pak širokou spoluprací a neustálým stykem s nimi.

Získat si autoritu je ovšem věc čistě individuální. Je řídkým zjevem, že méně schopný velitel je přece jakousi autoritou v očích podřízených, avšak dosti častým zjevem je opak, t. j., že velmi schopný a vzdělaný velitel nemůže si získat potřebnou autoritu. Dá se to ovšem objasnit; scházejí mu, jak vidět, jiné podmínky, které dosažení autority bezohledně podmiňují.

Nemůžeme si představit našeho vyššího velitele bez náležité autority, zvláště vzhledem k našemu prostředí, k mentalitě našich lidí, poněvadž by byl jinak citelně znehodnocen. Tu však si musí získat sám — při tom nelze čekat na zázraky — získá ji tehdy, vytváří-li si postupně co nejsolidnější podklad, který vyžaduje důslednosti, rozvahy a na prostého porozumění psychologii.

Při tom při všem si musíme být dobře vědomi toho, že čím vyšší hodnota, tím složitější je situace; autorita velitelova musí vzrůstat s jeho postupem, a nevzrůstá-li, tím trapnější je potom pokání...

*

Konečně něco o velitelské čestnosti a pravdomluvnosti ve válce. To pro naše poměry je dražší než cokoli jiného; nebude-li velitel svou čestnost stavět nade vše pozemské, stane se snadno i nevědomky vrahem svého vlastního národa.

Nepravdivé zprávy, relace, hlášení na začátku světové války nebyly ničím jiným než uplatňováním známých mírových method, kdy se pravda zastírala vším možným; mnohý velitel se chtěl zdát větším a lepším, než byl ve skutečnosti, zbavoval se všemožně těžších úkolů a hlavně na manévrech byl zvyklý dělat přímo „zázraky“... Velitelů toho druhu nebylo bohužel málo.

V bitvě u Mukdenu zvětšoval velitel ruského X. sboru gen. Těrpický schválně v svých hlášeníh síly Japonců, útočící na jeho sbor. Následek toho byl, že vrchní velitel z těchto hlášení usoudil, že útok vedený proti X. sboru je hlavním úsilím Japonců, a dirigoval podle toho i své zálohy, které původně stály na jiných důležitějších směrech. Když se objevil pravý stav věcí, bylo již pozdě. Velká a rozhodující bitva byla prohrána. Tak přispěl vyšší velitel k porážce vlastní armády.

Po nešťastné mazurské bitvě r. 1914, kde I. ruská armáda byla porážena a donucena k překotnému ústupu z Vých. Pruska, hlásil její velitel

gen. Rennenkampf, ustoupiv předčasně se svým štábem do Kovna, vrchnímu veliteli, že jeho sbory „šťastně vyšly z bitvy a že armáda potřebuje jen krátkého času k odpočinku a bude zas hotova k boji...“. Je těžko zjistit nyní, lhal-li Rennenkampf schválně sám nebo z neznalosti skutečného stavu a vlivem nepravdivých hlášení velitelů sborů. Ve skutečnosti, jak víme, I. armáda reprezentovala po ústupu do Ruska jen desorganisované zbytky, poněvadž jen během svého ústupu ztratila 80.000 mrtvých a raněných, 150 děl a větší část svých trénů. Potřeboval velitel armády lhát? Neměl vskutku tolik odvahy a pocitu povinnosti, aby hlásil pravdu?

Ve válce rusko-japonské generalissimus Kuropatkin pod vlivem nepravdivých, zveličených a krajně nepříznivých hlášení svých velitelů sborů nařizuje ústup od Laojanu právě v době, kdy měl nejlepší vyhlídky na vítězství.

Generál Pritwitz, velitel německé 8. armády, na začátku světové války, přerušuje bitvu u Gumbinnen a nařizuje ústup za Vislu, poněvadž jeho velitelé sborů, zejména generál Mackensen, líčili situaci jako ztracenou, ačkoli armáda měla na obou křídlech naprostý úspěch a Rennenkampfovův náčelník štábu gen. Meliant považoval ústup vlastní armády za řeku Němen za jediné východisko! Nicméně hlásí velitelství ruské I. armády, že německá 8. armáda je poražena... Snad právě to bylo hlavním důvodem k tak bezstarostnému dirigování Samsonovových sborů do Vých. Pruska k odříznutí, jak se nařizovalo, ustupujících zbytků nepřátelských sil, kde pak Samsonovova armáda byla, jak známo, sama zaskočena a zničena.

Gen. Auffenberg, známý vítěz u Komarova r. 1914, byl arcivévodou Bedřichem sesazen proto, že „přepjatým způsobem“, jak psal Bedřich císaři rakousko-uherskému, „vynášel své vítězství“, následkem čehož největší část 4. armády byla pak odeslána ke Lvovu. Teprve vzápětí potom se ukázalo, že Rusové nebyli vlastně ani poraženi a že se po nerušeném ústupu opět vrátili do boje a tím uvedli rakouskou frontu do neobyčejně svízelné situace.

Nejvíce se vytýká Moltkovi jeho rozhodnutí o odeslání dvou armádních sborů s pravého křídla západní fronty do Vých. Pruska právě před bitvou na Marň. Německý generalissimus jednal, jak víme, v intencích všeobecné situace, chtěl zachránit Vých. Prusko a domníval se právem, že tak může učinit, poněvadž podle četných hlášení velitelů armád bylo na západě již dosaženo rozhodnutí a „stačí jen dorazit rozbité francouzské armády“. Mínil proto odeslat šest armádních sborů a dokonce i uvažoval již o přemístění těžiště operací na ruské válčiště. Přepjaté zprávy o ruských silách a přespřílišná důvěřivost velitele německé 8. armády v předkládaná hlášení jeho podřízených generálů o nesčetných ruských masách, které vtrhly od východu do Pruska, ještě více utvrdily německé vrchní velení o nezbytnosti přeskupení vlastních sil na újmu západního válčiště téměř v předvečer veliké bitvy na Marň, rozhodnuvši o osudu světové války. Domnívám se však, že Moltka nutno vinit nikoli proto, že se rozhodl k tomuto tak osudnému přeskupení svých vojsk, nýbrž proto, že nevychoval své velitele vyšších svazků k podávání jen hodnověrných a nikoli klamných a fantastických zpráv!

Nesmíme spoléhat na to, že se u nás takové případy nesmějí nebo nemají vyskytnout; tím bychom sebe sami jen klamali. Předpoklad ne-

stačí, je nutná pozitivní práce, je nutná co nejprísnejší kontrola v míru, aby nejmenší zárodky velitelské nečestnosti v poli byly rozhodně potřeny. Není snad potřebl příliš přísně kárat velitele, který o manévrech útočil pravým křídlem, ačkoliv se útok levým křídlem nebo středem zdál výhodnější; ale je nutno bezohledně odstranit toho, kdo nesprávnými a fantastickými hlášeními a zprávami hledá již v míru zisk v svůj vlastní prospěch!

„Statečná vojska gen. Ruzského šla ulicemi Lvova po kolena v krvi...“, hlásal ruský tisk, ačkoli Lvov, jak známo, byl vyklizen bez boje a celé tři dny předtím se ani u Lvova, ani v jeho blízkosti vůbec nebojovalo! Někomu se tato pompésní zpráva dobře hodila, vždyť pocházela z fronty!...

Byli bychom skutečnými zrádci vlastního národa, kdybychom tuto možnou povahovou vadu přehlíželi v době míru u vyšších velitelů.

Tím končím úvahy o vlastnostech, které by měl mít náš vyšší velitel. Zdá se, že chceme příliš mnoho, avšak nikdo nemůže tvrdit, že jsou to požadavky přemrštěné! Když mistrovi podle metody Taylorovy scházejí dvě nebo tři vlastnosti z potřebných devíti, je Taylor přece spokojen, poněvadž uznává, že ideál nenajde. Jiná je situace u vojska v armádě. Náš vyšší velitel musí bezpodmínečně mít těch několik vlastností, o kterých jsem se v této studii zmínil; vždyť bude-li mu scházet jen jedna jediná z těchto několika nezbytných vlastností, nebude plně vyhovovat svému předurčení ve válce, a proto již v míru bude musit postoupit místo schopnějšímu. Nepodaří-li se našemu vyššímu veliteli přece vypěstovat v sobě některou z vlastností v plné míře, je třeba alespoň dosíci u něho náležitěho porozumění a vidět také jeho dobrou vůli. Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas!

Výběr, školení a výchova vyšších velitelů musí být v současné době založeny na dobrých předpokladech a s náležitou předvídavostí. Ovšemže musí být dobře přizpůsobeny základním požadavkům: potřebě a situaci vlastního státu a potřebám příští a nikoli minulé války. Tyto okolnosti nutí každou armádu k velké prozíravosti a k potřebě věnovat školení a výchově vyšších velitelů všechny své nejlepší síly. Jen tak dostane armáda plnocenné vojevůdce a nikoliv jen svědomité generály s duší dobrého, spolehlivého a často ustaraného kapitána...

„Byli to dobří vojáci,“ píše generál Tanant v svém skvělém díle „La troisième armée dans la bataille“, „ale žádní generálové. Místo toho, aby byli na svých místech, byli ve střeleckých liniích. Vykonávali řemeslo kaprála, ale ne své povinnosti. Kdyby jejich schopnosti byly na té výši jako jejich odvaha a energie, operace by byly dopadly jinak.“